

УДК 378.016:373.3.091

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi62.729>

Біницька К. М.,
orcid.org/0000-0002-2111-5275

Біницька О. П.,
orcid.org/0000-0001-8746-3515

ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ «ШКОЛОЗНАВСТВО» ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті акцентовано на важливості вивчення освітнього компоненту «Школознавство» у процесі професійного становлення майбутніх учителів початкових класів. Узагальнено, що сучасний учитель початкових класів має бути не лише носієм знань, а й лідером освітніх змін, здатним ефективно організовувати та управляти освітнім процесом і взаємодіяти з усіма його учасниками.

Проаналізовано нормативно-правову базу України щодо формування управлінських компетентностей учителів та підкреслено значення інтеграції освітнього менеджменту в контексті включення освітнього компоненту «Школознавство» в систему підготовки майбутніх учителів початкових класів. Розкрито сутність управління школою як цілісного процесу планування, організації, керівництва та контролю, спрямованого на ефективне використання ресурсів і досягнення освітніх результатів.

Схарактеризовано зміст і завдання курсу «Школознавство» у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії для спеціальності АЗ «Початкова освіта» бакалаврського рівня вищої освіти, який забезпечує формування у студентів теоретичних знань і практичних навичок управління освітнім процесом, розвитку лідерських якостей, комунікативної компетентності, здатності до командної роботи та ухвалення управлінських рішень. Особливу увагу приділено практичній підготовці майбутніх учителів, зокрема під час педагогічної практики та проєктної діяльності, що сприяє застосуванню набутих знань у реальних умовах.

Висвітлено значення розвитку навичок взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу, зокрема з батьками, громадськістю та освітніми партнерами, створення безпечного освітнього середовища та впровадження інновацій під час вивчення освітнього компоненту «Школознавство». Узагальнено, що впровадження освітнього компоненту «Школознавство» в підготовку майбутніх учителів початкових класів є важливим чинником формування їхніх управлінських компетентностей, що сприяє підвищенню якості освіти та ефективності функціонування закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: школознавство, освітній компонент, підготовка, майбутні педагоги, спеціальність АЗ «Початкова освіта».

Постановлення проблеми. У сучасному світі системи педагогічної освіти прагнуть розробляти та застосовувати ефективні методи підготовки майбутніх учителів, здатних не лише забезпечувати якісне навчання, а й успішно керувати закладами освіти. Актуальність дослідження особливостей викладання освітнього компоненту «Школознавства» у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів зумовлена швидкими змінами вимог до професійних та управлінських компетентностей, а також соціальними й технологічними змінами.

Аналіз досліджень. Проблема впровадження освітніх компонентів як складника професійного становлення майбутніх педагогів є предметом дослідження вітчизняних і закордонних дослідників. У статті акцентовано на міжнародному досвіді та глобальних

*© Біницька К. М.

*© Біницька О. П.

тенденціях у формуванні управлінських навичок майбутніх учителів, зокрема проаналізовано праці іноземних науковців, які розкривають особливості державного менеджменту в освіті (L. K. Tuan) [10] та теоретичні проблеми розвитку навичок шкільного управління (O. Khuangan, Zh. Ungarbayeva) [5].

Метою статті є обґрунтування ролі освітнього компоненту «Школознавство» у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, а також визначення його значення у формуванні управлінських і лідерських компетентностей майбутніх педагогів.

Викладення основного матеріалу. Школа – це заклад освіти, призначений для навчання та викладання. Щоб реалізувати це завдання, усі види діяльності школи мають ефективно управлятися. Функції управління здійснюються на тлі шкільної політики та в рамках конкретних сфер управління School management: a training manual for educational management [10].

Сучасні педагоги зустрічаються з випробуваннями, які висуває суспільство щодо того, що вчитель сьогодні має бути не лише «ретранслятором знань», а й агентом змін із розвиненими лідерськими якостями, необхідними для успішного керівництва освітнім процесом, щоб впливати, надихати та спрямовувати до розвитку здобувачів освіти, батьків, колег і громадськість. Недостатня підготовка в цьому контексті може призвести до неефективного управління процесом навчання та закладами освіти і, як наслідок, до зниження якості освіти [5].

Глобальні тенденції в освіті та реформи, запроваджені в системі освіти України, також ураховують потребу формування управлінських компетентностей у майбутніх вчителів. У вітчизняній нормативно-правовій базі акцентовано на розвитку управлінських компетентностей учителя. Так, у Законі України «Про освіту» [3] узагальнено положення щодо професійної діяльності педагогічних працівників, включаючи вимоги до їхніх компетентностей та кваліфікації, а в професійному стандарті «Учитель закладу загальної середньої освіти» (2024 р.) визначено ключові компетентності вчителя, включаючи: А3. Інформаційно-цифрова компетентність (управління освітнім процесом, організації групової взаємодії, зворотного зв'язку); Б3. Компетентність педагогічного партнерства; Г1. Прогностична компетентність; Г2. Організаційна компетентність; Д1. Здатність до навчання впродовж життя. Зокрема, у Методичних рекомендаціях щодо застосування професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» надано роз'яснення щодо впровадження стандарту та розвитку управлінських якостей у керівників закладів освіти. У постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» № 800 від 21.08.2019 [2] визначено порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників, до яких включено і розвиток управлінських компетентностей.

Однак важливо також ураховувати нові технологічні інновації та соціально-культурні зміни, які можуть вплинути на вимоги до вчителів та їхні управлінські навички. Система підготовки майбутніх учителів спеціальності А3 «Початкова освіта», запроваджена в рамках програми оновленого змісту освіти, спрямована на розвиток сучасних підходів до освіти та лідерства в освітньому середовищі. Вона спрямована на розвиток не лише сильного професійного рівня у майбутніх вчителів, але й здатності ефективно управляти освітнім процесом та освітнім середовищем загалом. Професійна підготовка майбутнього педагога має надати здобувачам освіти не лише теоретичні знання, а й практичні навички, необхідні для успішного викладання та управління школою. При цьому особлива увага приділяється розвитку лідерських якостей у майбутніх учителів, включаючи ефективну комунікацію, управління командою та взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу.

Школа – це складна соціальна система, яка перетворює ресурси, що надаються їй, для здобуття таких результатів, як розвиток і досягнення учнів. Тому цей процес потребує ефективного управління. Керівництво школи не має задовольняти його,

займаючись лише повсякденними справами, а натомість також має керувати та очолювати навчально-виховну організацію. Директор школи – це керівник закладу, який відповідальний за здобуття освіти всіх учнів, організовує процес управління персоналом і розробляє шкільну політику. Директор школи має керувати, мотивувати та організовувати персонал через делегування відповідальності, установлення завдань та цілей, а також оцінювати ефективність роботи персоналу з метою направляти та спрямовувати певну групу для ефективної навчальної, виховної та фінансово-господарської діяльності.

Процеси управління – це практичне застосування теорій управління в систематизований спосіб, що включає планування, адміністрування, організацію, керівництво, співпрацю, координацію, нагляд, супервізію, контроль та оцінювання [6]. Управління школою визначається як процес планування, організації, керівництва та контролю. Бажана діяльність школи полягає у використанні людських та матеріальних ресурсів – таким чином, щоб ефективно виконувати функції з навчальної діяльності, проведення виховної роботи та здійснювати дослідження, яка інтегрує їх у плідне ціле.

Ще один важливий аспект процесу управління школою передбачає впорядкований спосіб мислення та наявність відповідних компетентностей. Він описує терміни для виконавця, що потрібно зробити, як це зробити та як учасники процесу дізнаються, коли це вже зроблено. Освітній менеджмент – це не містика. Це метод роботи. Належне управління має призводити до упорядкованої інтеграції освіти та суспільства. Управління школою – як орган освітньої доктрини, що містить низку принципів і положень, які стосуються переважно процесу проведення уроків і значною мірою походять від застосування практичних знань успішних учителів.

Успіх будь-якої школи значною мірою залежить від ефективної ролі педагогів. Педагогічне лідерство – це інструмент, який використовується в школі для модифікації поведінки.

В управлінні освітою успіх будь-якої школи в досягненні заявлених цілей чи завдань залежить від професійних компетентностей педагогів, адміністрації закладу та їх стилю керівництва. Шкільне керівництво стало пріоритетом у програмах освітньої політики на міжнародному рівні. Воно відіграє ключову роль у покращенні результатів навчання, впливаючи на шкільний клімат та освітнє середовище. Очікується, що шкільне керівництво забезпечить мотивацію, а також розвине потенціал шкільних викладачів. Саме тому ефективне шкільне керівництво вважається важливим для забезпечення ефективності та компетентності навчання [4].

Управління школами – це освітнє мистецтво, яке вимагає стратегічного бачення та глибокої емпатії. У цьому складному лабіринті освітніх цілей, різноманітних потреб та постійних випробувань роль учителя та процес його професійної підготовки є основним [7]. Тому, на нашу думку, вивчення освітнього компоненту «Школознавство» є важливим для будь-якого вчителя. Розумне, першокласне програмне забезпечення для управління школою стає особливо важливою та все більшою частиною управління освітою на сучасному етапі розвитку.

Вивчення цього освітнього компоненту надає педагогам інформаційну систему з управління школою, яка дозволяє миттєво ухвалювати рішення на основі даних [9].

Питання освітнього лідерства відіграє життєво важливу роль у створенні умов для успіху на всіх рівнях систем освіти та навчання. Педагоги та керівники шкіл є основними гравцями у встановленні ефективних зв'язків між різними рівнями освіти та навчання, сім'ями, системою праці та місцевою громадою зі спільною метою підвищення навчальної успішності учнів. Школознавство – це галузь, що займається функціонуванням освітніх організацій. Це процес планування, організації та керівництва діяльністю в школі, ефективного використання людських та матеріальних ресурсів для досягнення цілей школи. Ця галузь не обмежується лише директорами шкіл.

Усі сторони, залучені до освіти, мусять мати розуміння проблем, що розглядаються школознавством, зокрема освітнього менеджменту, оскільки це життєво важливо для того, щоб допомогти школам успішно функціонувати та ефективно досягати своїх цілей [12].

Важливим є введення вивчення освітнього компоненту «Школознавство» в освітньо-професійну програму професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії першого бакалаврського рівня вищої освіти, що є необхідним з урахуванням таких важливих вимог сучасного суспільства з формування лідерських та управлінських якостей:

- сучасний учитель мусить мати сформоване управлінське мислення, зокрема розуміння особливостей функціонування закладу освіти (також і цифрового управління освітніми процесами);

- має бути підготовлений до реалізації завдань концепції «Нова українська школа». Відповідно до вимог сучасного українського суспільства вчитель має виконувати функцію не тільки носія знань, а й лідера освітніх змін, що передбачає впровадження освітніх інновацій, має вміти організовувати ефективну комунікацію, командну роботу, безпечний освітній простір;

- виконувати роль наставника та модератора у НУШ, яка передбачає налагодження та управління комунікативної взаємодії й створення спільноти у класі, зокрема вміння ухвалювати рішення та нести відповідальність;

- бути вчителем-коучем у Новій українській школі. Це не просто про засвоєння теоретичної програми підготовки, а й про розвиток власного потенціалу, а також про мотивування та підтримку інших учасників освітнього процесу;

- бути налаштованим на професійний розвиток (розуміти процедури атестації та сертифікації в закладах освіти) та розвиток управлінської педагогічної кар'єри як керівника закладу освіти в майбутньому. Учитель із розвиненими управлінськими якостями має більше можливостей стати успішним керівником закладу освіти, учителем-методистом чи менеджером освітніх проєктів.

Отже, професійна підготовка майбутніх учителів за спеціальністю АЗ «Початкова освіта» першого бакалаврського рівня вищої освіти до управління школою – це складний та багатогранний процес, що включає кілька ключових аспектів, які ми розглянемо нижче.

Важливим аспектом є теоретична підготовка майбутніх учителів. Так, у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії в освітньо-професійній програмі спеціальності «Початкова освіта» рівня вищої освіти «бакалавр» найбільший потенціал для реалізації цього завдання, на нашу думку, має курс: «Школознавство». Однією з основних завдань курсу є розуміння принципів управління та керівництва сучасною школою; формування знань і практичних навичок про зміст і методи управління системою шкільної освіти; розуміння особливостей методичної роботи в сучасній школі; формування вміння управляти освітньою діяльністю в закладах загальної середньої освіти; формування не лише педагогічних навичок у майбутніх учителів, а й лідерських якостей, які необхідні для ефективного управління закладом освіти. Невід'ємною частиною цієї підготовки є впровадження теоретичних знань у практику.

Під час вивчення курсу «Школознавство» відбувається ознайомлення з теоретичними основами управління закладами освіти, що включає вивчення як педагогічних, так і управлінських концепцій. У результаті теоретичного вивчення цих концепцій студенти мають усвідомити ключову роль керівника в управлінні закладами освіти, цінність лідерства та професійного розвитку, а також отримати навички ефективного управління ресурсами та планування освітнього процесу, включаючи постановку цілей та оцінювання освітніх результатів. Вивчаючи сучасні методи управління освітою, студенти мають не лише здобути теоретичні основи школознавства, а й можливість застосовувати їх у практичних освітніх ситуаціях, під час проходження

педагогічної практики та виконання проєктної діяльності, що дозволить майбутнім учителям застосовувати принципи менеджменту на практиці. Вивчення курсу «Школознавство» також включає вивчення системи освіти в Україні та нормативно-правових актів і стратегій, орієнтованих на сучасні проблеми в системі освіти нашої країни [1].

Важливим аспектом під час проходження курсу «Школознавство» є вивчення теоретичних матеріалів і виконання практичних завдань, які допоможуть майбутнім учителям початкової школи створювати освітнє середовище, забезпечити різні форми реалізації інтегрованого навчання, залучати до педагогічної взаємодії сім'ї учнів, інших партнерів, оцінити власну практику в контексті освітніх інновацій, здійснювати моніторинг розвитку учнів відповідно до реалізації Концепції «Нова українська школа».

Наприклад, вивчення та практичне застосування методів міжособистісного спілкування необхідні для підготовки студентів до ролі керівника та менеджера закладу освіти в контексті залучення до педагогічної взаємодії сім'ї учнів, інших партнерів. Навчальна програма освітнього компонента «Школознавство» включає формування навичок активного слухання, здатність чітко та стисло висловлювати думки та ідеї, а також ефективно брати участь у діалогах та дискусіях.

Під час вивчення теми «Створення безпечного освітнього середовища» майбутні вчителі початкових класів мають володіти методами вирішення конфліктів та мати здатність будувати конструктивну командну роботу за допомогою методів компромісу, знаходити спільну мову та вирішувати розбіжності [10].

Висновки. Отже, практична підготовка майбутніх учителів до управління закладів освіти, зокрема і під час вивчення освітнього компонента «Школознавство», полягає в розвитку їхньої здатності адаптуватися до постійних змін в освіті та успішно впроваджувати інновації в управлінську практику.

Результати дослідження показали, що сучасні вимоги до системи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів вимагають формування управлінських компетентностей. У цьому контексті важливого значення набуло вивчення освітнього компонента «Школознавство», запровадження якого в освітню програму професійної підготовки майбутніх учителів за спеціальністю «Початкова освіта» може ефективно впливати на розвиток їх управлінських навичок. Зазначене може бути доведене та більш детально обґрунтоване в подальшому науковому пошуку.

Список використаних джерел:

1. Біницька К. М. Робоча програма навчальної дисципліни «Школознавство» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта. Хмельницький : ХГПА, 2025. 21 с.
2. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. A Study of the Impact of School Management on Students' Academic Achievement. *Global Journal of Human-Social Science*. URL: <https://socialscienceresearch.org/index.php/GJHSS/article/view/103144/6-A-Study-of-the-Impact.html>
5. Khuangan O., Ungarbayeva Zh. Theoretical foundations of developing school management skills of future teachers: Global trends and analysis of training in the education system of Kazakhstan. *Scientific Herald of Uzhhorod University. Series "Physics"*. 2024. No. 56. Pp. 1647–1656. DOI: [10.54919/physics/56.2024.164pn7](https://doi.org/10.54919/physics/56.2024.164pn7).
6. School management is defined as the process of planning. *Academia.edu*. URL: https://www.academia.edu/48957540/School_management_is_defined_as_the_process_of_planning

7. School management: methods, tools and reflections for effective leadership. *eMundus*. URL: <https://www.emundus.fr/en/resources/blog/school-management-methods-tools-and-reflections-for-effective-leadership>
8. The complete guide to school management system. *Skolera*. URL: <https://skolera.com/en/blog/the-complete-guide-to-school-management-system/>
9. Tuan L. K. State management of education and training in Vietnam. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2023. Vol. 9, No. 1. Pp. 94–101.
10. UNESCO International Institute for Capacity-Building in Africa. 2005. 33 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/search/d73d2f1b-f77c-4669-9ba2-84dc11838cfb>
11. Third-party on-site course. School Leadership & Educational Management. URL: <https://school-education.ec.europa.eu/en/learn/courses/school-leadership-educational-management>

References:

1. Binityska, K. M. (2025). *Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Shkoloznavstvo» dlia zdobuvachiv pershoho (bakalavrskoho) rionia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 013 Pochatkova osvita* [Working program of the discipline of "School Studies" for bachelor's students in specialty 013 Primary Education]. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
2. Some issues of advanced training of pedagogical and scientific-pedagogical workers: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 21, 2019, No. 800. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
3. On Education: Law of Ukraine of September 5, 2017 No. 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
4. *A study of the impact of school management on students' academic achievement*. *Global Journal of Human-Social Science*. Retrieved from <https://socialscienceresearch.org/index.php/GJHSS/article/view/103144/6-A-Study-of-the-Impact.html> [in English].
5. Khuangan, O., & Ungarbayeva, Zh. (2024). Theoretical foundations of developing school management skills of future teachers: Global trends and analysis of training in the education system of Kazakhstan. *Scientific Herald of Uzhhorod University. Series "Physics"*, 56, 1647–1656. DOI: <https://doi.org/10.54919/physics/56.2024.164pn7> [in English].
6. *School management is defined as the process of planning*. Academia.edu. Retrieved from https://www.academia.edu/48957540/School_management_is_defined_as_the_process_of_planning [in English].
7. *School management: Methods, tools and reflections for effective leadership*. eMundus. Retrieved from <https://www.emundus.fr/en/resources/blog/school-management-methods-tools-and-reflections-for-effective-leadership> [in English].
8. *The complete guide to school management system*. Skolera. Retrieved from <https://skolera.com/en/blog/the-complete-guide-to-school-management-system/> [in English].
9. Tuan, L. K. (2023). State management of education and training in Vietnam. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 9(1), 94–101 [in English].
10. UNESCO International Institute for Capacity-Building in Africa. (2005). Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/search/d73d2f1b-f77c-4669-9ba2-84dc11838cfb> [in English].
11. *School leadership & educational management*. European School Education Platform. Retrieved from <https://school-education.ec.europa.eu/en/learn/courses/school-leadership-educational-management> [in English].

Binytska K. M.,
orcid.org/0000-0002-2111-5275

Binytska O. P.,
orcid.org/0000-0001-8746-3515

THE EDUCATIONAL COMPONENT "SCHOOL STUDIES" AS A PART OF THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

The article highlights the significance of studying the educational component "School Studies" in the professional training of future primary school teachers. It is argued that a contemporary primary school teacher should function not only as a transmitter of knowledge but also as a leader of educational

transformation, capable of effectively organizing, managing, and improving the educational process while interacting productively with all its participants.

The study analyses the regulatory and legal framework of Ukraine concerning the development of teachers' managerial competencies and emphasises the importance of integrating educational management into the study of "School Studies" within teacher education programmes. School management is defined as a comprehensive process that includes planning, organization, leadership, and control aimed at the effective use of resources and the achievement of educational goals.

The content and objectives of the "School Studies" course at Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy for bachelor's students majoring in specialty A3 Primary Education are characterised. The course is designed to provide students with theoretical knowledge and practical skills related to educational management, leadership development, communicative competence, teamwork, and managerial decision-making.

Particular attention is devoted to the practical training of future teachers through teaching practice and project-based activities, which facilitate the application of acquired knowledge in authentic educational settings. The study also emphasises the importance of developing effective interaction skills with all participants in the educational process, including parents, local communities, and educational partners, as well as fostering safe educational environments and implementing innovative practices.

The article concludes that the integration of the educational component "School Studies" into the professional preparation of future primary school teachers is a significant factor in developing their managerial competencies, thereby contributing to the enhancement of educational quality and the effectiveness of general secondary education institutions.

Key words: school studies, educational component, teacher education, future primary school teachers, primary education, managerial competencies.

Дата надходження статті: 02.03.2026 р.

Прийнято до публікації: 12.03.2026 р.

Опубліковано: 28.05.2026 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України Шоробура І. М.

УДК 378.091.12.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi62.730>

Бурак В. Г.;

orcid.org/0000-0001-9085-9000

Волошин О. В.;

orcid.org/0000-0002-5470-3516

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ КРАФТОВИХ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ

У статті здійснено комплексний теоретичний аналіз і наукове обґрунтування особливостей використання інноваційних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх викладачів крафтових харчових виробництв. Актуальність дослідження зумовлена потребою модернізації професійної освіти в умовах цифрової трансформації, розвитку крафтової індустрії та посилення вимог до підготовки педагогічних кадрів нового типу, здатних поєднувати педагогічну, технологічну й виробничу компетентності. У процесі дослідження розкрито сутність інноваційних педагогічних технологій як системи методів, засобів і форм навчання, що забезпечують активізацію навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти та

*© Бурак В. Г.

*© Волошин О. В.